

КАТЕРИНА ІГОРІВНА МАРАВСЬКА,*Харківський національний університет внутрішніх справ (аспірант);* <https://orcid.org/0000-0002-7103-4350>,*e-mail: master-profi83@ukr.net*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНИХ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ КУРСАНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ

Розглянуто особливості професійних моральних якостей курсантів закладів вищої освіти МВС України різної статі та різних років навчання, а також умови їх формування. За допомогою опитувальника визначено рівні розвитку моральних якостей курсантів Харківського національного університету внутрішніх справ за такими категоріями, як ставлення до Батьківщини, ставлення до суспільства, ставлення до службової діяльності, ставлення до інших і до себе, а також загальний рівень моральних особистісних якостей. Надано пропозиції щодо вдосконалення процесу підготовки курсантів.

Ключові слова: моральні якості, рівень розвитку, курсант, поліцейський, заклад вищої освіти МВС України, Харківський національний університет внутрішніх справ.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Сьогодні, коли відбуваються численні суспільно-політичні трансформації, зростають вимоги до працівника поліції, зокрема до його моральних якостей. Якщо ці якості позитивні (гуманізм, принциповість, самовідданість, людяність тощо), вони допомагають поліцейському на високому рівні виконувати свою професійну діяльність. Якщо в особистості поліцейського переважають негативні моральні якості (прояви грубості та егоїзму, схильність заради власної вигоди до нечесності й обману тощо), це може призвести до втрати довіри з боку населення, зниження іміджу як самого поліцейського, так і всієї правоохоронної системи держави.

Проблема розвитку моральних якостей курсантів закладів вищої освіти МВС України є дуже актуальною, оскільки їх формування має важливе значення. Розвинувши під час навчання загальнолюдські та професійні моральні якості курсанти – майбутні поліцейські зможуть на високому професійному рівні виконувати свій обов'язок – служити на користь держави та суспільства.

Як зазначає академік О. М. Бандурка, моральне виховання повинно стати необхідною умовою становлення особистості випускників навчальних закладів МВС України [1, с. 54].

Стан дослідження проблеми

Розвиток моральних якостей особистості є комплексною психолого-педагогічною проблемою. Увага дослідників акцентується на розвитку професійних моральних якостей фа-

хівців різноманітних професій (поліцейських, лікарів, педагогів, юристів та ін.) на різних етапах професійного розвитку. Особливе значення має проблема розвитку професійної правової свідомості майбутніх працівників поліції – курсантів на етапі їх фахової підготовки.

На думку В. С. Бредньової, специфіка всієї структури професійної правосвідомості особистості формується під впливом когнітивного розвитку особистості [2, с. 117–118]. О. М. Балінська обґрунтовує ідентичність професійної правосвідомості на основі суспільного призначення та ролі працівників поліції в підтриманні стабільності й цивілізованості суспільства [3, с. 471].

Ми погоджуємося з думкою О. В. Кобець, що професійна правосвідомість є складним системним утворенням, тому джерелами її формування є спеціальна правова підготовка і процес практичної правозастосовної діяльності, з якими пов'язані теоретичне навчання та практична підготовка курсантів ЗВО МВС України [4, с. 10]. Моральні якості професіонала формуються під впливом моральних норм, тобто тих вимог, які висуваються до окремих аспектів його поведінки

Діяльність поліцейських має чітку специфіку праці, пов'язану з охороною здоров'я та життя людини, вихованням і вдосконаленням особистості, контролем за її поведінкою, характеризується високою вимогливістю до особистих якостей працівника поліції та його службової підготовки [1, с. 31–32]. Моральні вимоги до працівників поліції виражаються певними моральними категоріями – справедливістю,

честю, гідністю, мужністю тощо. Мораль містить у собі так звані моральні ідеали, тобто зразки поведінки, що розглядаються як найбільш бажані, розумні, корисні та можуть бути прикладом для інших [1, с. 33]. Розвиток моральних якостей курсантів відбувається в результаті розуміння ними моральних норм, які існують у суспільстві в певний момент часу, в прийнятті їх і подальшому продукуванні.

О. М. Бандурка зазначає, що частіше за все працівник поліції оцінює ситуацію, виходячи зі своєї життєвої практики, досвіду, знань, загальної культури і уявлень про ідеальний, оптимальний варіант ухвалення рішень відповідно до існуючих умов, в яких здійснюється його діяльність [1, с. 35]. А. І. Тимонін та О. О. Павлова вважають, що формування особистісних якостей майбутнього спеціаліста визначається типом освітнього середовища, в якому відбувається становлення професіонала [5, с. 217].

Потрапляючи до закладу вищої освіти МВС України, курсант стикається з необхідністю завжди дотримуватися вимог статутів. Процес розвитку професійних моральних якостей майбутніх поліцейських реалізується в системі навчально-виховного процесу в ЗВО, який має певну специфіку та впливає на правову підготовку і правове виховання курсантів. Виховання правової культури курсанта спрямоване на виховання законослухняних і політично активних громадян, які вміють відстоювати свої права й інтереси відповідно до вимог чинного законодавства.

Крім того, рівень розвитку моральних якостей особистості залежить від її індивідуальних психологічних особливостей. Аналіз психолого-педагогічної літератури за напрямом діагностики розвитку моральних якостей особистості показав, що на сьогодні в Україні існує дуже мало чітко визначених методик, орієнтованих на діагностику та вивчення рівня розвитку загальнолюдських і професійних моральних якостей курсантів ЗВО МВС України.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є вивчення рівня розвитку професійних моральних якостей курсантів закладів вищої освіти МВС України різної статі та в різні роки навчання.

Відповідно до мети були поставлені такі *завдання*:

- 1) розглянути особливості професійних моральних якостей курсантів ЗВО МВС України;
- 2) визначити умови їх формування;
- 3) визначити критерії та рівні розвитку моральних якостей курсантів різної статі в різні роки навчання.

Наукова новизна дослідження

У нашому дослідженні були визначені професійні моральні якості курсантів закладів вищої освіти МВС України, умови їх формування, уточнені зміст, сутність і перелік основних моральних якостей курсантів (ставлення до Батьківщини, до суспільства, до службової діяльності, до інших і до себе тощо); визначені рівні розвитку моральних якостей майбутніх поліцейських.

Організація та методи дослідження

Дослідження проводилось у лютому–березні 2018 року з використанням опитувальника «Моральний профіль особистості», розробленого А. А. Токманом. Опитувальник дає можливість оцінити на оптимальному, допустимому і критичному рівнях ступінь розвитку моральних якостей кожного курсанта за такими категоріями: ставлення до Батьківщини, ставлення до суспільства, ставлення до службової діяльності, ставлення до інших і до себе, загальний рівень моральних особистісних якостей, що визначає модель моральної спрямованості та моральний профіль особистості курсанта [6, с. 11].

У дослідженні взяли участь 168 курсантів – 102 юнаки та 66 дівчат 2–4 курсів факультетів № 1–4 Харківського національного університету внутрішніх справ. Опитування проводилось анонімно.

Кожному курсанту надавалася інструкція: «Перед Вами ряд тверджень, які стосуються деяких особливостей Вашої поведінки і характеру. Кожне твердження має п'ять варіантів відповідей («Так», «Скоріше так, ніж ні», «Важко сказати», «Скоріше ні, ніж так», «Ні»). Відповідати необхідно таким чином: спочатку прочитайте питання і варіанти відповідей на нього, потім виберіть один із п'яти запропонованих варіантів відповідей, який відображає Вашу думку, і поставте хрестик або галочку у відповідній клітинці бланку відповідей. Не витрачайте на обдумування дуже багато часу. Найбільш природне те рішення, яке першим спадає на думку» [6, с. 12].

Опитувальник складається із 66 тверджень, які поділені на 6 шкал: шкалу брехні, шкалу ставлення до Батьківщини (Ba), шкалу ставлення до суспільства (Su), шкалу ставлення до службової діяльності (C), шкалу ставлення до інших і до себе (Wi), шкалу вимірювання рівня моральної свідомості, стійкості моральних переконань (Eg).

Шкала брехні включає в себе твердження, які виявляють тенденцію випробовуваного представити себе в більш вигідному світлі,

продемонструвавши дуже суворе дотримання моральних норм і правил поведінки.

Шкала Ва «Ставлення до Батьківщини» включає в себе твердження, які висвітлюють такі якості респондента, як світоглядна переконаність, патріотизм, інтернаціоналізм, відданість Батьківщині.

Шкала Су «Ставлення до суспільства» включає в себе твердження, які висвітлюють такі якості респондента, як гуманізм, громадянськість, принциповість, самовідданість.

Шкала С «Ставлення до службової діяльності» оцінює такі якості, як вірність поліцейському обов'язку, відповідальність, дисциплінованість, самовладання, сумлінність, працьовитість, старанність, організованість, надійність тощо.

Шкала Ві «Ставлення до інших і до себе» включає в себе твердження, які висвітлюють такі якості респондента, як ввічливість, відкритість, правдивість, делікатність, доброзичливість, порядність, урівноваженість, великодушність, справедливість, толерантність, чесність, уважність.

Шкала Ег «Вимірювання рівня моральної свідомості, стійкості моральних переконань»

оцінює такі особистісні якості, як цілеспрямованість, скромність, самостійність, адекватна самооцінка, самокритичність, почуття власної гідності та честі [6, с. 12].

Підрахунок первинних балів за кожною шкалою та загальної кількості балів за всіма шкалами здійснено відповідно до ключа опитувальника. Автором опитувальника визначено три рівні сформованості моральних якостей: оптимальний (високий); достатній (середній); критичний (низький) [6, с. 10]. Ми оцінювали отримані значення за кожною шкалою за двома рівнями: високим (8–10 ст. б.) та низьким (1–3 ст. б.).

Переведення первинних оцінок у стандартні бали за кожною шкалою нами здійснено за такою формулою:

$$1 \text{ ст. б.} = \frac{\text{кількість отриманих балів}}{\text{загальна кількість балів за шкалою}} * 10$$

Обговорення результатів

Результати опитування курсантів відображено на рис. 1.

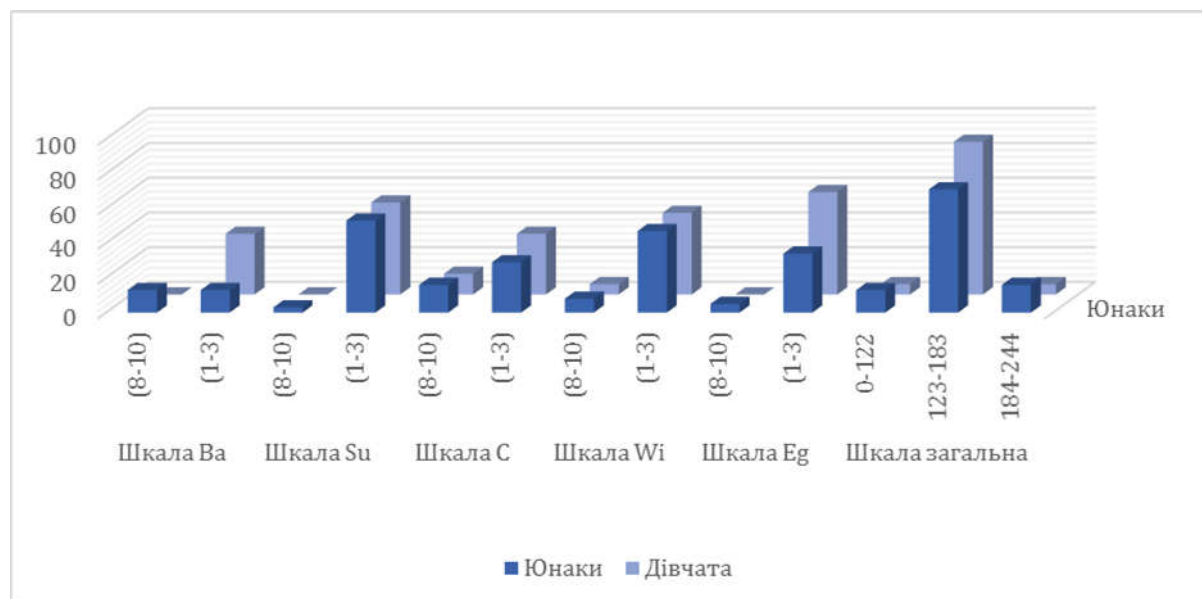

Рисунок 1 – Результати опитування курсантів

Як бачимо, у 13 % опитаних за шкалою Ва «Ставлення до Батьківщини» юнаків на високому рівні розвинені такі моральні якості: патріотизм, почуття гордості за Батьківщину, відданість їй. Проте 35 % респондентів-дівчат та 13 % респондентів-юнаків мають низький рівень розвитку зазначених якостей.

На підставі отриманих даних за шкалою Су «Ставлення до суспільства» можна констатувати, що лише 3 % курсантів-юнаків мають високий рівень розвитку моральних якостей

ставлення до суспільства, а 53 % курсантів-юнаків і курсантів-дівчат мають низький рівень розвитку таких якостей, як принциповість, ініціативність, гуманізм, людяність, самовідданість тощо.

Аналіз отриманих даних за шкалою С «Ставлення до службової діяльності» дав можливість зробити висновок, що лише 16 % курсантів-юнаків та 12 % курсантів-дівчат мають високі оцінки розвитку таких професійних якостей, як дисциплінованість, відповідальність,

вірність поліцейському обов'язку, сумлінність, старанність, працьовитість, організованість, надійність тощо. 29 % юнаків та 35 % дівчат отримали низькі оцінки (1–3 ст. б.), які свідчать про безвідповідальність, схильність до порушення дисципліни, встановлених правил і норм поведінки, низький самоконтроль, байдужість до виконання покладених на них обов'язків, цинічність тощо.

За шкалою Wi «Ставлення до інших і до себе» лише 8 % юнаків та 6 % дівчат мають високі оцінки (8–10 ст. б.) розвитку таких моральних якостей, як чесність, порядність, доброзичливість, ввічливість, толерантність, чуйність тощо. 47 % респондентів отримали низькі оцінки (1–3 ст. б.). Це свідчить про те, що вони можуть бути замкнені, невірноважені, егоїстичні, здатні на низькі, аморальні вчинки задля задоволення власних потреб, нечесні та недоброзичливі.

На підставі отриманих даних за шкалою Eg «Вимірювання рівня моральної свідомості, стійкості моральних переконань» можемо зробити висновок, що 34 % юнаків та 59 %

дівчат мають низький рівень моральної свідомості та моральних переконань. Їх можна охарактеризувати як нецілеспрямованих, байдужих до проблем інших людей, таких, які мають спокійне ставлення до власних недоліків, некритичних, несамостійних, таких, які не мають бажання самовдосконалюватися.

Аналізуючи загальний рівень розвитку моральних якостей курсантів, бачимо, що низький рівень мають лише 13 % опитаних юнаків та 6 % дівчат, високий рівень – 16 % юнаків та 6 % дівчат, середній (достатній) рівень – 71 % юнаків і 88 % дівчат. Це непоганий результат, який свідчить про те, що переважна більшість опитуваних упродовж навчання у ЗВО МВС України розвинули та вдосконалили свої моральні якості відповідно до моральних норм суспільства й освітнього середовища університету. Такі особи готові до якісного виконання професійних обов'язків.

У таблиці 1 представлено результати вивчення сформованості професійно-моральних переконань особистості курсантів різних курсів навчання.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика морального профілю особистості у курсантів ЗВО МВС України різних курсів навчання ($\bar{x} \pm \sigma$, балів)

Шкали опитувальника	Курс навчання			Т 1-3, p	Т 3-4, p	Т 1-4, p
	2	3	4			
Шкала Ba	7,20±1,35	6,74±1,59	8,00±1,06	1,20	3,00**	2,04*
Шкала Su	6,88±0,83	7,00±1,07	7,88±1,05	0,48	2,89*	3,44**
Шкала C	8,36±1,19	7,95±1,46	8,24±1,30	1,18	0,69	0,32
Шкала Wi	7,08±0,91	6,88±1,12	7,41±0,87	0,75	1,85*	1,18
Шкала Eg	7,28±0,94	7,40±1,18	8,00±1,06	0,42	1,87*	2,32*
Загальна сума	7,28±0,68	7,23±0,84	7,65±0,61	0,24	1,85*	1,84*

Примітки: * – $p \leq 0,05$; ** – $p \leq 0,001$.

Ba – ставлення до Батьківщини; Su – ставлення до суспільства; C – ставлення до службової діяльності; Wi – ставлення до інших і до себе; Eg – вимірювання рівня моральної свідомості, стійкості моральних переконань.

Проаналізувавши дані таблиці 1, можна побачити, що в курсантів різних курсів навчання спостерігаються істотні відмінності в показниках морального профілю особистості.

Так, показник за шкалою Ba «Ставлення до Батьківщини» на другому курсі становить $7,20 \pm 1,35$, а на четвертому – $8,00 \pm 1,06$. Порівняно з показниками третього курсу він статистично нижчий ($7,20 \pm 1,35 > 6,74 \pm 1,59$; $p \leq 0,05$ та $8,00 \pm 1,06 > 6,74 \pm 1,59$; $p \leq 0,05$). Тобто курсанти другого та четвертого курсів у своїх вчинках і поведінці виявляють високий рівень патріотизму, інтернаціоналізму, відданості Батьківщині. На відміну від них курсанти третього курсу не проявляють любові до Батьківщини, акцентують увагу на собі та власному благополуччі.

Аналізуючи шкалу Su «Ставлення до суспільства», бачимо, що в курсантів четвертого курсу цей показник найвищий ($7,88 \pm 1,05$), на другому курсі він становить $6,88 \pm 0,83$, на третьому – $7,00 \pm 1,07$. Це означає, що з кожним роком навчання курсанти розвивають такі моральні якості, як гуманізм, принциповість, самовідданість, людяність, рівень самосвідомості щодо виконання своїх обов'язків як громадянина.

Аналізуючи шкалу Su «Ставлення до суспільства», бачимо, що в курсантів четвертого курсу цей показник найвищий ($7,88 \pm 1,05$), на другому курсі він становить $6,88 \pm 0,83$, на третьому – $7,00 \pm 1,07$. Це означає, що з кожним роком навчання курсанти розвивають такі моральні якості, як гуманізм, принциповість, самовідданість, людяність, рівень самосвідомості щодо виконання своїх обов'язків як громадянина.

За шкалою C «Ставлення до службової діяльності» показник другого і четвертого курсів майже однаковий ($8,36 \pm 1,19$ і $8,24 \pm 1,30$).

Це свідчить про наявність таких моральних якостей, як вірність поліцейському обов'язку, відповідальність, дисциплінованість. У своїй діяльності курсанти демонструють сумлінність і стриманість, працьовитість і організованість. Вони характеризуються самовладанням, надійністю, старанністю та ретельністю. Показник третього курсу становить $7,95 \pm 1,46$, тобто для третьокурсників характерні байдужість до службових обов'язків, низький самоконтроль, розв'язаність та імпульсивність. Вони виявляють цинічність та схильність до ігнорування загальноприйнятих норм і правил.

Показник W_i «Ставлення до інших і до себе» на другому курсі становить $7,08 \pm 0,91$, на четвертому – $7,41 \pm 0,87$, тобто майже однаковий. Високі показники дають можливість з'ясувати, що у курсантів другого та четвертого років навчання розвинені такі моральні якості, як ввічливість, відкритість, делікатність, доброзичливість. Вони поводять себе толерантно з іншими, виявляють чуйність та емпатію, великодушність, уважність і справедливість. Показник третього курсу становить $6,88 \pm 1,12$ і вказує на прояв грубості й егоїзму, схильність заради власної вигоди на нечесність та обман. Під час взаємодії з оточуючими такі курсанти можуть бути недружелюбними та невихованими.

Аналіз шкали E_g «Вимірювання рівня моральної свідомості, стійкості моральних переконань» свідчить про моральну спрямованість і моральний профіль особистості курсанта. Показник другого курсу становить $7,28 \pm 0,94$, третього – $7,40 \pm 1,18$, четвертого – $8,00 \pm 1,06$. Це дає можливість зробити висновок, що на кожному наступному курсі навчання курсанти перевиховуються. Вони стають більш вимогливими до себе та до власних недоліків, виявляють прагнення до самовдосконалення. Високий показник четвертого курсу свідчить про розвиток їх власної моральної культури і таких особистісних якостей, як цілеспрямованість, скромність, самокритичність, почуття власної гідності та честі.

Проаналізувавши зазначене та беручи до уваги загальну суму балів, можна зробити висновок, що курсанти другого ($7,28 \pm 0,68$) та третього ($7,23 \pm 0,84$) курсів мають достатній (середній) рівень сформованості професійно-моральних якостей. Вони усвідомлюють потребу шанобливого ставлення до оточуючих, прагнуть принести користь залежно від ситуації. На другому курсі це пов'язано, насамперед, із процесами адаптації, коли курсанти все ще вразливі та боязкі, через що легко піддаються сторонньому впливу та характеризуються етичною несформованістю. На третьо-

му курсі цей процес пов'язаний із середнім рівнем емпатії та низькою етичною мотивацією через завищену самооцінку.

Курсанти четвертого курсу мають вищий показник рівня сформованості моральних якостей ($7,65 \pm 0,61$). Це пояснюється їх готовністю відповідати тим вимогам та якостям працівника поліції, які висуваються суспільством. У процесі навчання вони засвоюють правове навчання та виховання, яке прищеплює такі характерні риси поведінки, як уміння стримувати себе та відповідати за власні вчинки, дисциплінованість, моральність. У курсантів формується розуміння почуття обов'язку, прояв гуманності, відчуття благородства і любові до Батьківщини. Отже, показники рівнів морального профілю особистості, морально-етичної відповідальності та морально-правової надійності курсантів на різних курсах навчання помітно відрізняються.

Висновки

Отримані дані опитування курсантів дозволяють зробити деякі висновки.

1. Якщо оцінювати рівень розвитку моральних якостей за окремими шкалами опитувальника, то представлена картина не є оптимістичною. Рівень розвитку моральних якостей курсантів низький. Курсантів можна охарактеризувати як замкнених, нецілеспрямованих, байдужих до проблем інших людей, таких, які мають спокійне ставлення до власних недоліків, не мають бажання самовдосконалюватися, не критичних, несамостійних тощо. У зв'язку з цим пропонуємо трансформувати виховний процес у ЗВО таким чином, щоб курсанти більш відповідально ставилися до навчання та виконання поставлених завдань; виховували в собі відповідальність за власні дії та вчинки, були самокритичними, наполегливими в досягненні поставлених цілей та завдань.

2. Аналіз морального профілю особистості курсанта виявив, що на четвертому році навчання курсанти стають більш вимогливими до себе та до власних недоліків, прагнуть до самовдосконалення. Це свідчить про розвиток власної моральної культури і таких особистісних якостей, як цілеспрямованість, скромність, самокритичність, почуття власної гідності та честі. Тобто з кожним наступним роком навчання курсанти більше усвідомлюють моральні і правові цінності та традиції, які існують у суспільстві.

3. Для розвитку професійних моральних якостей курсантів в університеті пропонується створити більш сприятливі умови: керівництвом університету проводити наради з

керівним офіцерським складом факультетів щодо доведення до курсантів інформації про важливість служби в поліції, її престиж і значущу роль у громадському житті суспільства, пропагувати етичні знання, заохочувати відмінників, підтримувати ініціативність курсантів у межах встановлених в університеті норм і правил поведінки тощо; наголошувати на

прагненні до морального самовдосконалення, відданості своїй справі. На нашу думку, слід поступово відокремлюватися від армійської системи підготовки поліцейських, оскільки вона пригнічує прогресивні методи роботи, творчий підхід до вирішення завдань, розвиток самосвідомості курсантів та їх високоморальної поведінки.

Список бібліографічних посилань

1. Бандурка О. М. Професійна етика працівника органів внутрішніх справ : навч. посіб. Харків : Ун-т внутр. справ, 2001. 220 с.
2. Бреднева В. С. Уровни правосознания и юридическая деятельность : моногр. Южно-Сахалинск : СахГУ, 2010. 164 с.
3. Балинська О. М. Правосвідомість як регулятор правомірної поведінки і визначник професіоналізму працівника ОВС та цивілізованості суспільства. *Вісник Львівського інституту внутрішніх справ*. 2004. № 1. С. 465–472.
4. Кобець О. В. Особливості категоріальної структури правосвідомості юриста : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06. Харків, 2007. 19 с.
5. Тимонин А. И., Павлова О. А. Формирование социально-профессиональной мобильности как задача высшей школы. *Ярославский педагогический вестник*. 2014. № 1, т. II. С. 216–219.
6. Токман А. А. Педагогічні засади формування моральних якостей курсантів навчальних закладів МВС України : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2011. 20 с.

Надійшла до редколегії 29.11.2018

МАРАВСКАЯ Е. И. ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ МОРАЛЬНЫХ КАЧЕСТВ КУРСАНТОВ ЗАВЕДЕНИЙ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ МВД УКРАИНЫ

Рассмотрены особенности профессиональных моральных качеств курсантов заведений высшего образования МВД Украины разного пола и разных лет обучения, а также условия их формирования. С помощью опросника определены уровни развития моральных качеств курсантов Харьковского национального университета внутренних дел по таким категориям, как отношение к Родине, отношение к обществу, отношение к служебной деятельности, отношение к другим и к себе, а также общий уровень моральных личностных качеств. Даны предложения по совершенствованию процесса подготовки курсантов.

Ключевые слова: моральные качества, уровень развития, курсант, полицейский, заведение высшего образования МВД Украины, Харьковский национальный университет внутренних дел.

MARAVSKA K. I. SPECIFIC FEATURES OF PROFESSIONAL MORAL QUALITIES OF CADETS OF THE INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE

The results of empirical research of professional moral qualities of cadets of the institutions of higher education of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in the context of specific features of their development have been considered. It has been emphasized that the problem of development of moral qualities of cadets is stipulated by the high level of requirements to general, professional and moral qualities of police officers, the need to take into account them within professional and psychological selection of candidates for the positions of police officers and to form them in the educational process in the institutions of higher education of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. This problem is complex, especially relevant in the context of the development of professional legal awareness and the culture of law enforcement officers at the stage of training in higher educational institutions.

It has been noted that the development of moral qualities of cadets occurs as a result of their understanding of moral norms that exist in society, in particular in the professional environment, their critical thinking, internalization. The process of development of professional moral qualities of future police officers is realized in the system of training and educational process in institutions of higher education, the conditions of which are aimed at adequate assimilation of professional and moral requirements.

The author has provided the results of the research, which included 168 cadets of different gender of Kharkiv National University of Internal Affairs. Using the questionnaire "The moral

profile of personality”, developed by A. A. Tokman, the author has determined the levels of development of moral qualities of cadets according to such categories as: the attitude to the Motherland, attitude to society, attitude to the official activity, attitude to others and to oneself, and also to the general level of moral personal qualities. It has been determined that the level of development of moral qualities of cadets on the majority of scales of the questionnaire is low. It has been found out that cadets of the fourth year of study, become more demanding for themselves and their own disadvantages, they seek self-improvement. In general, the author has defined that there is a positive tendency for the development of professional moral qualities of those being studied.

On the basis of the empirical research, the author has provided propositions related to the improvement of the training process of cadets.

Keywords: *moral qualities, level of development, cadet, police officer, institution of higher education of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Kharkiv National University of Internal Affairs.*